

BILAG 3:

Eksempel på min dramaturgiske bearbejdning af PO Enquists libretto til Livlægens besøg:

I januari 2007 fik jeg af Kasper Holten opgaven at revidere librettoen med udgangspunkt i komponistens ønsker, som kunne sammanfattes sådan:

Den tråd som berører det politiske spil skal styrkes.

Librettoen ønskes dramatisk; "her og nu". At være i situationen, ikke at tale om den i datid eller fremtid.

Koret skal indgå som personer i historien og være en naturlig del af den dramatiske situation.

Flere arier, ensembler og kor skal tilføjes, og bør udvikles naturligt ud af den dramatiske situation,

At dette var så vigtigt, skyldtes at musikken baseres på de følelser og de dramatiske skift som er i librettoen.

Hvis fortælling som form tager overhånden, kommer det til at mangle "mad" til komponerend.

Som eksempel præsenterer jeg her de sidste fire scener i operaen i min reviderede version (t.v) og i original (t.h) P.O. Enquists libretto er ikke et officielt dokument. De håndskrevne kommentarer og overstregninger er komponistens arbejdsnotater.

Scene 24: Caroline Mathilde på Kronborg

*CAROLINE MATHILDE PÅ KRONBORG. Koldt. Caroline i pels. Vagter.
En hofdame kommer med barnet og giver det til dronningen.*

CAROLINE:
Hvad er det for lys på himlen?

HOVDAMEN:
København brænder.
Folket fejrer befrielsen fra Struensee og hans slæng.
Caroline vender sig lynhurtigt og giver hofdamen en ørefigen.

CAROLINE:
Og dette fejrer man!
Befrielse fra lyst, glæde og fornuft!

*Brister i gråd
Vender sig bort og står nu grædende ved vinduet med det sovende barn. Stirrer ud mod det svage lys langt borte - det illuminerede København. (Jfr. aria 1)*

CAROLINE / Aria 2:
Jeg er kun tyve år.
På fire år er alting sket.

Hvorfor skulle jeg elske Johann Friedrich Struensee.
når det gode er dømt til at gå under?

Hvorfor var han så bange for ondskaben,
så bange for at få snavs på fingrene?
Hvorfor denne latterlige godhed i godhedens tjeneste?
Hvorfor udrensede han ikke sine fjender?
Tilpassede sig ikke til det store spil?
Hvis det gode ikke kan knuse og dræbe,
så er det gode hjælpeløst!

Inderst inde var han altid bange!
Hvorfor skal jeg elske netop ham,
når det gode er dømt til at gå under?

"Oh keep me innocent, make others great".
Så latterligt. Så længe siden.

Scanning af udvalgte scener fra P.O. Enquists libretto.

Ikke officielt dokument. Notater fra komponisten.

Men på scenens andra sida en cell, i Kronborgs slott, den södra flygeln, Caroline Mathilde står vid fönstret och blickar ut i natten.

Hon har flickan i sin famn. Flickan sover. I bakgrunden den unga hovdamen.

Öresund är mörkt, men vid horisonten egendomliga blixtrande ljus.

CAROLINE:

- Det brinner. Och varför brinner Köpenhamn.

se sig

HOVDAMEN:

*- Man firar. Folket firar nu befrielsen
ifrån förtryckaren herr Struensee
och hans tillfångatagna anhang.*

CAROLINE:

*- Ja, nu ska renhet råda.
Guldbergs renhet. Guldbergs tid är här.
Och aldrig mer
en maskerad i hovets park. Det firar man.
Och glädjens död i Köpenhamn.
Det är ett egendomligt folk.*

HOVDAMEN: *elakt*

*- Man säger att herr Struensee
nu skall torteras.*

CAROLINE:

*- Och detta firar man? Befrielse
från lust och glädje
och förnuft. Ett illuminerat*

*Köpenhamn. Och den som gav dem friheten
skall nu torteras.*

*i bogen er Caroline
vred.*

Scene 25

Overlap til fængslet på Kastelet

Trangt, fugtigt, indestængt. Struensee fastlænket til væggen.

STRUENSEE: *Halvsovende, plaget af smerte.*

Oh, du den Gud som ikke findes, jeg spørger dig - skal jeg pålægges skarpt forhør, og skal nåle stikkes ind i min pung og vil jeg kunne udholde det?

Entré Guldberg:

GULDBERG:
Er alt til Deres tilfredshed?

Så tavs...! Doktor Struensee...."Den tavse..!"
Rækker ham en bog.

STRUENSEE: *læser:*
"Ove Høegh-Guldberg:
En konverteret Fritænkens Levnedbeskrivelse."
Hvorfor giver De mig dette?
Jeg skal jo alligevel dø. Det ved vi begge.

GULDBERG:
Det ved vi.

STRUENSEE:
Jeg er svær at omvende.

GULDBERG:
Sig ikke det.
Når De er blevet omvendt og et fromt eksempel, som beskrevet i min lille bog, skal jeg personligt se til at Deres horeunge ikke affives.

Deres datter er jo Deres tro på evigheden, ikke sandt?
Fritænkerens tro på det evige liv!

STRUENSEE:
De vover ikke at dræbe et uskyldigt barn!

GULDBERG:
Mod mangler ikke.

De skal bekende at Oplysningen er en vildfarelse!
At de indser Kristi magt!

STRUENSEE: *Med voldsom heftighed:*
Og hvad tror De selv på?
At Gud har udkåret Christian?

GULDBERG: / *Arie*
Jeg mener, modsat Dem!,
at også dette lille kongelige skrog
omfattes af Guds nåde.
Gud udser de små og ringeagtede til sine redskaber!
Ikke hovmodige, liderlige og smukke skabninger
som Dem!

Det er miraklet!
De ringeste er udsete! Også jeg!
...væsende...
Derfor er Kongen og jeg en del af det samme
mirakel...

Måske er jeg en lille busk blandt de store træer...
En lille busk!
Men de store knuser hinanden.
Den lille busk står tilbage som sejrherre.
Det er miraklet!

I Oplysningens mænd...
I lod det klare politiske spil fordunkles
af passionens hydra...
Dette var det bløde, sårbare punkt på monstrets bug!
Denne evige sammenblanding af følelse og fornuft!

STRUENSEE:
De vover ikke at dræbe et uskyldigt barn!

GULDBERG:
Deres synd er stor!
De skal frakende Dem Oplysningens kætteri!
De skal bekende Deres syndige intimitet
til Dronningen!

STRUENSEE:
Og hvis jeg nægter?

GULDBERG:
De kommer ikke til at nægte.

Cellen, Struensee i kedjor.

Guldberg kommer in. Han sætter sig på stolen.
Han har ett papper i handen.

GULDBERG:
- Och gårdagens förhör? Jag hoppas
att man visat er maskinerna.

STRUENSEE:
- Man visat mig maskinerna.

GULDBERG: *roligt og ondt!*
- När marterna har börjat är regeln
att inte ens en snabb och villig underkastelse
gör slut på er tortyr. Ni kommer aldrig undan.
Den första outhärdligt svåra plågan skall
- det säger regelverket för skarpt förhör -
ta fyra timmar.
Det måste ta sin tid.

STRUENSEE: *Ni*
- Jag vet. Och jag är glad att se er lycklig.
Det var så länge sen.

GULDBERG:
- En fullständig bekännelse, en trovärdig
kan lösa ert problem. Er skuld. Er lem
har smutsat landets tron. De sexhundra dekreten,
den danska revolutionen,
är återkallade, och landet har ånyo fasthet.
Guds eld skall bränna bort all synd.
Ni skall nu bekänna
att Upplysningen är villfarelse.
Ni inser Kristi makt.

STRUENSEE:
- För annars - Guds maskiner?

GULDBERG:
- För övrigt
vill jag tala om ert barn. Bastarden.
Den lilla horungen.

STRUENSEE:
- Ja?

*Tortur tar 4 timer!
Det et reglen!
Hurtig indrømmelse!
Jocander ingenting.
4 timer uden afbrydelse.
Det skal tage sin tid.
Nå?*

GULDBERG:
- För er finns ingen himmel. Och inget
evigt liv. Ni vet ni måste dö. Ni tror ni lever
genom ert barn. Jag vet ni tänker så.

STRUENSEE:
- Ja?

GULDBERG:
- Den lilla horungen är evigheten.
Ja, må så vara. Om ingen dränker henne
alltså. I vattentunnan! **Vattentunnan!**
Så synd för er om detta sker.
Det skulle då beröva er
ett evigt liv.

STRUENSEE:
- Ni vågar inte döda ett oskyldigt barn.

GULDBERG:
- Mod saknas icke.
I VATTENTUNNAN!
I morgon får ni skrivdon. ?

STRUENSEE:
- Jag vädjar till min Drottning!

GULDBERG:
- I hennes cell? I Kronborg?
Å Struensee min vän. Min vän.
Min käre vän.

Scene 26 DOMSTOLEN:

(Seks dommere hvoraf en er overdommer).
De anklagede føres ind hver for sig:
Caroline Mathilde med barnet i favnen,
Struensee og Brandt med sin fløjte.
Enkedronningen og Guldberg er også nærværende.

OVERDOMMAREN:
Hendes Majestæt, Dronning Caroline Mathilde!

SEKS DOMMERE:
Dronning Caroline Mathilde skal
på livstid forvises fra Danmark.
Barnet skal tages fra hende.

På Guldbergs ordre hives barnet fra hende.
Hun skriger desperat og græder

DOMMERNE:
Barnet skal tages fra hende!

CAROLINE:
Man tager mit barn!
Lad mig beholde mit barn!!

GULDBERG:
Liderligheden har sin pris!

CAROLINE:
Hvordan er et menneske som Dem skabt?
Af Gud eller Djæveln?

OVERDOMMAREN:
Johann Friedrich Struensee!
Enevold Brandt!

SEKS DOMMERE:
Johann Friedrich Struensee dømmes
for at have stemplet mod Majestæten:
Crimen laesae majestatis! I højeste grad!

Hans højre hånd skal af ham levende afhugges,
og dernæst hans hoved.
Hans krop parteres og lægges på hjul og stejle
men hovedet og hånden sættes på en stage.

ENKEDRONNINGEN: Syndens lem skal skæres af!!

OVERDOMMEREN:
Samme straf tilfalder Enevold Brandt,
som dømmes for med vold at have forgrebet sig
på Kongens person.

Christian ser forbløffet op på Brandt.
Han sidder nu ved et lille bord og læser dommen,
et tykt bundt papir. Guldberg er bag ham.

GULDBERG:
Deres Majestæt. Dommen!
De skal bare skrive under. (Peger)

CHRISTIAN: Bladrer og mumler forvirret.
Crimen laesae...stejle...stejle? Parteres..?
Ser hen mod Brandt og Struensee
Jeg er ikke helt sikker på at grev Brandt og doktor
Struensee ville dræbe mig...
Herr Guldberg!...
Hvis jeg med min tankes magt kunne benåde dem,
ville det være et bevis på at jeg er Guds Udkårne...
...Endelig et bevis...!

GULDBERG: *nervøst*
En rigtig og sindrig analyse, Deres Majestæt...
Skriv under nu, Deres Majestæt. Her.
Her, Deres Majestæt...

Christian ser forvirret op, og skriver under.

SEXTONDE SCENEN / DOMSTOLEN

Ljuset skifter, man ser mer og mer: i baggrunden domstolen,
sex svartklædte män. Man bygger i baggrunden långsamt men
metodiskt upp avrättningsplatsen.

Guldberg med papperet i handen går över scenen, möter
Änkedrottningen.

ÄNKEDROTTNINGEN:
- I domen får ej skrivas han är far
till flickan. Det är mitt krav. Det skändar
kungamakten.

GULDBERG:
- Crimen laesae majestatis. Ett brott
mot majestätet. I högsta grad.

GULDBERG:
- Fick brev från Struensees föräldrar.
Jag läste upp för honom:
"...vår förtvivlan är oändlig
och din mor
som älskar dig, hon gråter nu beständigt, och vi båda
ber dig på våra knän att överlämna dig
till Jesu Kristi nåd och dölja dig i såren,
hans blod som renar från din synd".
Han brast i gråt. Så komiskt.
Herrnhutare helt utan stolthet.

ÄNKEDROTTNINGEN:
- Partering!!! Och där skall stå att syndens lem
skall skäras av.

STRUENSEE: (som ett eko från sin håla)

- De kunde ha förskonat
min far och mor.
I varje fall min mor. Hon lärde mig
att människan är vad människan gör. Min far
var däremot professor.

DE SEX DOMMARNÄ:
- så skall ock Johann Friedrich Struensees högra hand
av honom levande avhuggas
och därefter hans huvud
Hans kropp parteras, och läggas på stegel och hjul
men huvudet och handen
därefter
sättas på stång.

GULDBERG:
- I skam. På Faelleden
I Köpenhamn.

ÄNKEDROTTNINGEN:
- I skam. I skam. Nu fattas endast Kungens
underskrift.

ALLA:
- I skam. På Faelleden
I Köpenhamn.

GULDBERG:
- I skam! Om bara Kungens underskrift.
Om bara underskriften.

DOMMARNÄ:
- I skam.
På Faelleden i Köpenhamn.

Følgende sider:

To scener i PO's libretto som i min version er integreret i Domstolsscenen, ►►

Scen 17: Ved Christians seng. Guldberg får Christian til at underskrive domen.

Scen 18: På Kronborg: Guldberg læser domen op for Caroline Mathilde.
Soldater tager barnet og går.
Aria Caroline Mathilde.

Scen 17&18 i PO's libretto,
i min version integreret i
Domstols-scenen: ►

SJUTTONDE SCENEN /UNDERSKRIFT

*Förtvåligt - har vi inte sett detta förut? Alldeles kyss, eller i
öppningen, scenen med den darrande Christian på sin säng?*

*Jo visst. Det är nästan samma. Men - inte helt. Inte riktigt
samma, vad är det som förändrats?*

CHRISTIAN:

- Min hund...ta inte Moffe!

Ni får inte ta Moffe!!!

GULDBERG:

- Skrik inte, Ers Majestät. Jag tar ingen hund.

Men skriv under Struensees dom.

Det är allt.

CHRISTIAN:

-...jag är rädd..ska ni...vad betyder det...

vad har han gjort...

GULDBERG:

- Stämplat mot Majestätet. Skriv under nu!

CHRISTIAN:

- men gör jag fel så slår man mig

med stocken...jag önskar att Stövletteterin

var här...

GULDBERG:

- Jag lovar er, skriv bara under

så ska jag hämta hem Stövletteterine!

CHRISTIAN:

- Säkert? Om jag bara skriver under?

GULDBERG:

- Ja ja ja!!! Vid Gud. Och Sakramenten. Jag svär.

Jag ska hämta hem den gamla horan

var än hon gömmer sig! men skriv under!!!

CHRISTIAN:

- ...och Moffe? får jag...behålla Moffe...

GULDBERG:

- Ja Ers Majestät!!! behåll den jävla hunden!!!

men skriv under! nu!!!

Och så, darrande, med den gigantiska pennan i handen, den som
liknar den stock han misshandlades med som barn, skriver han
under, och stirrar ut mot oss med ett strålende skräckslaget leende.

ADERTONDE SCENEN.

Kronborgs slott, Carolines cell. Soldaterna kommer in, anföraren
tvekar ett ögonblick medan Guldborg läser upp rättens utslag.

Sedan tar soldaterna barnet från henne, och hon blir ensam.

En nästan stum scen, fram till Carolines aria, fylld av oerhörd
brutalitet.

GULDBERG:

- Skall för sin livstid visas bort

från Danmark. Föras till den tyska staden Celle.

Men barnet skall dock tagas från

drottning Caroline Mathilde.

NU! ta barnet nu!

CAROLINE MATHILDE:

- Barnet. Jag ville inte skrämma barnet

så därför skrek jag inte. Jag ville inte

skrämma lillan. Nej inget

djuriskt vrål av smärta.

Nej värdighet, men inom mig så steg

ett djuriskt vrål av smärta, ett skrik

ett djuriskt vrål av smärta

ett skrik så tyst att barnet

inte kunde höra och bli rädd

ett vrål i tystnaden den gång

man tog mitt barn

ifrån mig .

Man tog mitt barn ifrån mig.

Man tog mitt barn ifrån mig.

Jag vrålade

helt stumt

Forts: Slutscen ►

Scene 27: HENRETTELSENERNE:

*Mens Christian skriver under, har henrettelsespladsen åbnet sig som en afgrund af menneskemasser og militær. Vrimmel og uro.
"Alle" er der, undtagen Kongen.*

BRANDT:
Skal jeg virkelig gå op på skafottet inden benådningen?

*Føres af bødlen, som har sin økse i den ene hånd, op på skafottet. Henrettelse.
Brandts uhyggelige skrig. Struensee oplever/hører det hele. Tøvende jubel.*

Struensee føres frem og op på skafottet af bødlen:

STRUENSEE:
*Arie 2: (Indre monolog / impressionisme)
Ser fra skafottet ud over et hav af mennesker – 5000 mennesker på fælleden:*

Alle disse mennesker..
De ser mig og jeg ser dem, men det er for sent.
Burde jeg have talt til dem...burde de have talt til mig?
Men jeg sad jo på mit værelse...! Indelukket i mit rum.

O du den Gud som måske findes..
Jeg ville ikke...ville ikke
Jeg trængte mig igennem sprækken for deres skyld.
Hele dette hav af mennesker !

Pludseligt fortvivlet, rasende :
Er nu alt forgæves?!
Og disse kødstykker, dette blod er Brandts!
HVAD ER SÅ ET MENNESKE?!

In i sig själv igen:
Hun fortalte om barnet, at det var mit
og jeg vidste, at nu var alt for sent
og at det ikke gjorde noget.
Pigen skal leve og føde børn og give mig evigt liv,
mit evige liv...mit eviga liv

BØDLEN OG FOLKET:
Hans højre hånd skal af ham levende afhugges,
og dernæst hans hoved.
Hans krop parteres og lægges på hjul og stejle
men hovedet og hånden sættes på en stage.

ENKEDRONNINGEN:
En livlæge kom på besøg.
Det var Deres idé, Guldberg!

GULDBERG: *provokeret, men behersker sig:*
Struensees tid er nu afsluttet!
Den danske revolution bliver ikke til noget.
Oplysningens hoved hugges af. Her! Nu!
Uden glæde og stille:
Så skal den komme...Guldbergs tid.

ENKEDRONNINGEN:
Ja! Livlægens besøg er slut.
Men syndens smitte, Guldberg?!
Hvad med syndens smitte!?

Struensee bliver placeret med hals og hånd på hver sit blok.

BØDLEN OG FOLKET:
Johann Friedrich Struensee dømmes
for at have stemplet mod Majestæten:
Crimen Laesae majestatis! I højeste grad!
Øksen falder: Først hånd, så hoved.

*Jublen går i stå. Regnen er begyndt at falde.
Folket har fået nok. Triumfen udebliver.
De to sejrherre, Guldberg og Enkedronningen, står
mere og mere ensomme i regnen ude på Fælleden,
med lyden af parteringen i baggrunden.*

Epilog

CHRISTIAN: *Taler til publikum:*
Brandt var en klog men vild mand.
Struensee var en fin mand.
Det var ikke mig der dræbte dem.
Forstår De?

Men han lever.
Man tror han blev henrettet,
Men Struensee lever, ved De det?

Guldberg aner uråd, nærmer sig:

GULDBERG:
Struensee er død Deres Majestæt.
Det ved vi jo, ikke sandt?
Det er vi jo blevet enige om?
Er vi ikke?

CHRISTIAN:
Men man taler om Struensees tid?
Gør man ikke?
Ikke om Guldbergs tid.
Struensees tid!!
Ejendommeligt...!!

Kryber op hos en gråhåret Støvlet-Katrine
SLUT

NITTONDE SCENEN.

Schavotten är nu färdig. Den har byggts upp under lång tid. Nu är den färdig. Och folket är inkallat. Och soldaterna.

Det är tid för slutkoral. Stövlettekaterine finns där, nu gråare, och hon sitter på sin stol och Christian kryper upp i hennes famn, som ett barn. Och hon tvättar hans ansikte, med tvättlappen, som vore han ett barn. Och Guldberg finns där. Och Caroline, och Struensee

CHRISTIAN:

- *Hon kom tillbaka
tröstade, och sa att jag inte skulle vara rädd.
Hon kom tillbaka.*

*Och hon var Universums Härskarinna
och hade tid med mig, all tid, all tid
i evighet, all tid, och hon var
Universums härskarinna.*

GULDBERG:

- *De kallade mig segrare. Nu skulle Guldbergs tid
ta vid. Jag såg
hur trettionusen nu betraktade den avrättning
som var min seger. Det enda som jag kände
var dock sorg. Femtusent soldater bevakade
de trettiotusen, som dödstysta i regnet
betraktade en slakt av greve Struensee.
Jag drömde alltid om ett liv i renhet.
Guds renhet var mitt mål. Nu var jag framme
vid detta mål, och kände blott förtvivlan.
Nu avhögg man ett huvud, som var Struensees.
Den danska revolutionen blir ej av.
Den avhuggs. Min är förtjänsten. Jag känner
sorg. Vad är det för ett liv.*

CAROLINE:

- *Vad är det för ett liv. Du såg mig Johann
fick mig förstå att jag
var värd att älska. Och jag växte.
Vi älskade en sommar i den danska staden Köpenhamn
och nu bestraffas kärleken. Jag
innesluts nu i ett slott i norra Tyskland. Snart
kommer danska lönnmördare, för att förgifta mig.
Man lät mig leva i tjugotre år.
Men kärleksåren med Grev Struensee
de var som tusen år. Vad var det för ett liv?
Det var ett liv. Kort och fantastiskt.*

Min älskade, det var så fint!

Kort och fantastiskt.

Hur många kunde säga så?

STRUENSEE:

- *Man tror att det är möjligt
med bilan avhugga den danska revolution.
Jag vet att man tar fel. Snart faller bilan.
Jag blundar nu, och ser dig älskade, och barnet.
Hon lever vidare. Och jag i dig och henne.
I evigheters evigheter
i evigheters evigheter.
Nu ser jag dig. Nu ser jag dig.*

CAROLINE:

- *Det var ett liv, min älskade.
Kort och fantastiskt.
Vi älskade en sommar
det var så fint.
Nu ser du mig.*

STRUENSEE och CAROLINE:

- *Det var så fint.
Det året vi var älskande
Det året vi var älskande
Hur många kunde säga det
Det året vi var älskande
i danska staden Köpenhamn*

SLUTKORAL

- *En livläkare kom på besök
All tid, all tid är kärleken, den avhuggs ej
den avhuggs ej av bödelns bila,
ett år är evigheters evigheter, all tid
är kärleken
i evigheters evigheter
i all tid
all tid
En livläkare kom på besök
Det varar ännu
Ej avhuggs kärleken
den är all tid
all tid är kärleken
all tid*

SLUT